

УДК 338.246 : 332.8

В.В.ПІТЯЄВ, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТАРИФООУТВОРЕННЯ

Розглядаються методичні протиріччя формування тарифів підприємств ЖКГ на основі системи стимулюючих принципів.

Рассматриваются методические противоречия формирования тарифов предприятий ЖКХ на основе системы стимулирующих принципов.

Recent developments in tariff bills. The article deals with methodological contradiction formation rates utilities based incentive system principles.

Ключові слова: підприємства ЖКГ, тарифи, інвестиції, стимулююче регулювання, норма прибутку, регулювання природних монополій.

Сьогодні у житлово-комунальній сфері спостерігається намір і спроба розробки принципово нового підходу до формування тарифів. Суть новизни полягає в тому, що все наполегливіше доводиться необхідність включення до складу тарифу інвестиційної складової. Така необхідність пояснюється критичним рівнем (більше ніж 50%) фізичного і морального зносу комунального обладнання. Без радикального удосконалення інвестиційної політики негативна тенденція перманентного технічного погіршення інфраструктури ЖКГ, на думку численних фахівців, через 10-15 років може перейти в катастрофічний стан.

Проблеми розвитку економічної реформи у житлово-комунальній галузі знайшли висвітлення у наукових дослідженнях відомих вчених: Гури Н.О., Качали Т.М., Леги Ю.Г., Онищука Г.І., Тищенко О.М., Полуянова В.П., Торкатюка В.І., Шутенка Л.М., Юр'євої Т.П. [1-7] та ін. В працях цих авторів розкриваються різні аспекти сучасної методології формування тарифів на підприємствах ЖКГ, але задачі перспективного їх удосконалення ще не отримали належного вивчення. В даній статті автором з критичних позицій розглядаються методичні особливості нинішнього переходу до якісно нових принципів розробки концепції формування стимулюючих тарифів на житлово-комунальні послуги.

Можна стверджувати, що практична реалізація цих принципів була почата в нашій країні з прийняттям Указу Президента України від 23 листопада 2011 р. №1073/2011 про створення Національної комісії, яка здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг.

Національна комісія є державним колегіальним органом, підпорядкованим Президентові України і підзвітним Верховній Раді України. Комісія здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг, зокрема у сфері теплопостачання (крім діяльності суб'єктів господарю-

вання, які здійснюють комбіноване виробництво теплової і електричної енергії та/або використовують нетрадиційні або поновлювані джерела енергії), централізоване водопостачання та водовідведення. Основними завданнями Комісії є здійснення державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках шляхом:

- збалансування інтересів суб'єктів господарювання, споживачів та держави;
- забезпечення прозорості та відкритості діяльності на ринках природних монополій та на суміжних ринках у сфері теплопостачання і централізованого водопостачання та водовідведення;
- захисту прав споживачів товарів і послуг у частині отримання товарів і послуг належної якості та в достатньому обсязі за економічно обґрунтованими цінами, а також стимулювання підвищення їх якості і задоволення попиту на них;
- формування і забезпечення прогнозованості цінової і тарифної політики на ринках, які перебувають у стані природної монополії, та суміжних ринках у сфері теплопостачання і централізованого водопостачання та водовідведення, сприяння впровадженню стимулюючих методів регулювання цін.

Система стимулюючого регулювання житлово-комунальних тарифів використовує ряд нових термінів, що мають вживатися в такому значенні: регуляторний період – період часу, що становить 5 років, за винятком першого регуляторного періоду, що становить 3 роки; базовий рік – рік, що передує першому року регуляторного періоду; згладжений необхідний дохід – необхідний дохід, що розраховується до початку регуляторного періоду на кожний наступний рік як середньоарифметичне необхідного доходу в межах регуляторного періоду; контрольовані витрати – статті операційних витрат, розмір яких залежить від управлінських рішень підприємства, що працює в системі стимулюючого регулювання тарифів; неконтрольовані витрати – статті операційних витрат, на які ліцензіат не має безпосереднього впливу (податки, збори, платежі тощо, розмір яких устанавлюється відповідно до положень законодавства України та/або відповідними регуляторними органами); необхідний дохід – дохід, який підприємство із стимулюючим тарифом отримує в кожному році регуляторного періоду для здійснення своєї господарської діяльності, покриття операційних та капітальних витрат, а також отримання прибутку; прогнозні значення – значення, що встановлюються до початку регуляторного періоду на кожний рік в межах регуляторного періоду; регуляторні амортизаційні відрахування – систематичний розподіл справедливої вартості активів, що амортизуються, протягом строку їх

корисної експлуатації; справедлива вартість активів – переоцінена вартість активів незалежною експертизою.

До початку кожного регуляторного періоду встановлюються наступні довгострокові параметри, незмінні протягом регуляторного періоду: фактор ефективності контрольованих операційних витрат; загальний цільовий показник якості послуг; базовий рівень операційних витрат; початкова регуляторна база активів (виключно для першого регуляторного періоду).

Необхідний дохід ($НД_t$) у році t регуляторного періоду розраховується перед початком кожного року регуляторного періоду за формулою

$$НД_t = ОВк_t + ОВн_t + A_t + П_t + ПП_t,$$

де $ОВк_t$ – контрольовані операційні витрати з реалізації продукції (послуг) за регульованим тарифом (без амортизації) у році t , тис. грн.; $ОВн_t$ – неконтрольовані операційні витрати з реалізації продукції (послуг) за регульованим тарифом у році t , тис. грн.; A_t – регуляторні амортизаційні відрахування у році t , тис. грн.; $П_t$ – прибуток у році t , тис. грн.; $ПП_t$ – податок на прибуток у році t , тис. грн.

Аналіз наведеної формули показує, що основою для модернізації інфраструктури підприємств буде служити інвестований капітал. Відповідно до прийнятого Закону України № 10338 від 2 липня 2012 року «Про внесення змін у Закон України «Про природні монополії» він буде складатися з двох частин:

а) регуляторна база капіталу – вартість активів підприємства на момент введення стимулюючого регулювання, яка повинна розраховуватися незалежним ріелтором;

б) новий інвестований капітал – вартість інвестиційної програми, яка розробляється і здійснюється комунальним підприємством (програма узгоджується з Національною комісією України по регулюванню питань у сфері житлово-комунального господарства).

З метою запобігання «цінового удару» при введенні нового механізму регулювання підприємства протягом 1-3 років повинні знижувати свої витрати, але продовжувати працювати за діючим тарифом. Законовлені кошти залишаються на підприємстві і йдуть йому в прибуток.

Слід вказати, що впровадження механізму стимулюючого регулювання може спіткнутися з низкою складних проблем. Відразу постає питання про створення переоціненої бази активів. Для цього необхідно провести повну паспортизацію основних фондів підприємств. Це вимагає великої кількості фахівців і багато часу.

Але головний недолік формули автор вбачає у нечіткому визначенні методів проведення подолання зростання тарифів. Таке зростання

виникне за рахунок використання показника P_r , який за рахунок переоцінки справедливої вартості активів ЖКГ зросте в 3-4 рази. Правда, автори методики виходять з того, що це зростання буде перекрите кредитом, що може окупитися протягом 30 років. Така позиція дуже сумнівна.

Автор вважає, що ця проблема може бути ефективно вирішена шляхом використання механізму, який давно успішно застосовується в розвинутих країнах. Даний механізм отримав назву «RPI-X регулювання». Величина X визначається на основі оцінок перспективного попиту, обсягу капіталовкладень, величини прибутків від іншої (нерегульованої) діяльності, ймовірності зниження витрат і зростання продуктивності, а також потреб в інвестиціях.

RPI-X у перекладі «регулювання природних монополій» використовується у Великобританії. Регулювання на основі RPI-X показали у Великобританії багаторічну високу ефективність. З 1992 по 1997 рр. операційні витрати в електроенергетиці тут в реальному вираженні впали на 17%, а кількість зайнятих скоротилася на 26%. У газовій галузі з 1992 р. ціни для кінцевих споживачів впали на 14% у реальному вираженні, що більше, ніж зниження оптових цін на газ за той же період.

У США коригувальним показником комунальних тарифів є дефлятор ВВП. Основна перевага такого регулювання полягає в тому, що вона менш схильна до витратної неефективності та тенденції до завищення капіталоемності. Оскільки виробникам гарантується збереження вигод від підвищення ефективності в період між переглядом тарифів, у природних монополій виникають стимули для підвищення виробничої ефективності. При правильному визначенні вихідних регулюючих параметрів частина передбачуваної зростаючої ефективності буде передаватися споживачам у вигляді більш низьких цін та тарифів.

1. Гура Н.О. Система формування тарифів на житлово-комунальні послуги / Н.О. Гура // *Фінанси України*. – 2007. – № 4. – С. 69-77.

2. Лега Ю.Г. Вдосконалення управління житлово-комунальним комплексом України в сучасних умовах розвитку національної економіки / Ю.Г. Лега, Т.М. Качала, Н.Ф. Чечетова. – Черкаси: ЧДТУ, 2003. – 219 с.

3. Онищук Г.І. Економіка житлово-комунального господарства: нові підходи у формуванні цінової і тарифної політики // *Економіка України*. – 2001. – №7. – С.22-28.

4. Полюянов В.П. Организационно-экономический механизм эффективного функционирования предприятий жилищно-коммунального хозяйства. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2004. – 220 с.

5. Реформування житлово-комунального господарства: теорія, практика, перспективи / О.М.Тищенко, М.О. Кизим, Т.П.Юр'єва та ін. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2008. – 368 с.

6. Торкатюк В.И., Бойко Л.Г., Сухонос М.К. Совершенствование стратегии формирования системы энергосбережения в строительной отрасли // *Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вып.58. Сер.: Экономические науки*. – К.: Техніка, 2004. – С.3-16.

7.Шутенко Л.Н. Технологические основы формирования и оптимизации жизненного цикла городского жилого фонда (теория, практика, перспективы) / Л.Н. Шутенко. – Харьков: Майдан, 2002. – 1054 с.

Отримано 22.03.2013

УДК 336.77(477)

Г.М. МАНСРОВ, канд. екон. наук, В.О. МОКРА

Донецький національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Висвітлюються основні особливості кредитування комерційними банками України в умовах фінансової нестабільності.

Исследованы основные особенности кредитования коммерческими банками Украины в условиях финансовой нестабильности.

The article covers the main features of lending by commercial banks in Ukraine in terms of financial instability.

Ключові слова: кредитування, комерційний банк, сумнівна заборгованість, ризик, прибуток банку, банківський кредит.

Сучасний етап трансформації національної економіки характеризується підвищенням вимог до банківської системи, яка повинна сприяти стійкому економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності господарського комплексу в умовах поступової інтеграції у світовий економічний простір. Це обумовлено особливою роллю банківських установ як рушійного механізму економічних перетворень, що забезпечує переміщення фінансових ресурсів між окремими регіонами, галузями господарства та суб'єктами економіки з метою задоволення їх потреб та запитів. Вказані процеси вимагають від комерційних банків адекватного нарощування обсягів, оптимізації структури та вдосконалення організації ресурсної бази.

Теоретичну основу дослідження та особливостей кредитування складено в працях таких видатних вчених-економістів, як А.Сміт, Й.Шумпетер, Дж.М.Кейнс, Д.Норт [1-4] та ін.

Зазначена проблематика відображена також у роботах вітчизняних учених Ю.М. Бажала, В.Д. Базилевича, М.П. Денисенка, М.І. Крупка, С.А. Циганова, А.А. Чухна [5-10] та ін.

Метою роботи є дослідження особливостей кредитування комерційними банками в умовах фінансової нестабільності.

Ряд вітчизняних і зарубіжних банків заявляють про кредитування як про пріоритетний напрямок своєї діяльності, оскільки доходи від кредитування складають більшу частину банківських доходів.